

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γνωστό σε όλους και ιδιαίτερα σε μας τους δασκάλους ότι οι μαθητές τις περισσότερες φορές δυσκολεύονται και δυσανασχετούν, όταν έρχεται η στιγμή να διατυπώσουν γραπτά τις σκέψεις τους για ένα θέμα. Η άνεσή τους στον προφορικό λόγο δύσκολα μετατρέπεται σ' ένα σωστά δομημένο γραπτό κείμενο. Παρόλ' αυτά η πολυετής μας εμπειρία δείχνει ότι η γραπτή έκφραση των μαθητών είναι δυνατόν να καλλιεργηθεί κατάλληλα. Η μεθοδική καθοδήγησή τους μπορεί να αποφέρει θετικά αποτελέσματα, ώστε να βελτιωθεί και να προαχθεί η ικανότητα της γραπτής τους έκφρασης και να αξιοποιηθούν η φαντασία και ο αυθορμητισμός τους.

Μια άλλη σημαντική επισήμανση είναι επίσης ότι οι μαθητές πολλές φορές γνωρίζουν μηχανικά τουλάχιστον τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη σωστή γραπτή έκφραση. Αυτό όμως φαίνεται ότι δεν επαρκεί. Οφείλουμε, λοιπόν, να τις υπενθυμίζουμε με υπομονή και επιμονή μέχρι να τις εμπεδώσουν και να φθάσουν στο σημείο να διατυπώνουν σωστά τη σκέψη τους στο "χαρτί": ένα "ταξίδι" που μπορεί να φαντάζει δύσκολο, αλλά μπορούμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι δεν είναι ακατόρθωτο.

- ◆ Το βιβλίο αυτό λοιπόν αποτελεί μια ολοκληρωμένη και σύγχρονη πρόταση για την εμπέδωση των βασικών αρχών του γραπτού λόγου, η οποία συμβαδίζει απόλυτα με το πνεύμα των νέων σχολικών αναλυτικών προγραμμάτων, αλλά και της επικοινωνιακής λειτουργίας της γλώσσας.
- ◆ Είναι λειτουργικό, γιατί στηρίζεται στη γνώση των πραγματικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές, όπως αυτές διαπιστώνονται από τη διδακτική μας εμπειρία. Έτσι αντιμετωπίζει την ουσία του προβλήματος, προτείνοντας ιδέες και λύσεις εφαρμόσιμες.
- ◆ Προετοιμάζει κατάλληλα –παρουσιάζοντας απλά και κατανοητά το θεωρητικό υπόβαθρο αλλά και την πρακτική του εφαρμογή– τους μαθητές της ΣΤ' τάξης δημοτικού, ώστε να ανταποκριθούν με επιτυχία στις απαιτήσεις του γλωσσικού μαθήματος στο γυμνάσιο.

Ολοκληρώνοντας, επισημαίνουμε ότι πρόκειται για ένα βοήθημα που απευθύνεται κυρίως στους μαθητές της ΣΤ' τάξης του δημοτικού. Παράλληλα όμως φιλοδοξεί να καθοδηγήσει και τους γονείς στη δύσκολη προσπάθεια να κατευθύνουν τα παιδιά τους, αλλά και να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τους συναδέλφους δασκάλους, αφορμή για εποικοδομητικό "διάλογο" μεταξύ της δικής τους και της δικής μας πολυετούς εμπειρίας.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το βιβλίο αποτελείται από **τρία μέρη**.

◆ Στο **πρώτο μέρος** παρουσιάζονται:

- **Η δομή του γραπτού λόγου**, δηλαδή το **Συντακτικό**, μεθοδικά και ολοκληρωμένα. Με απλό και κατανοητό τρόπο και με τη χρήση παραδειγμάτων αναλύονται η **δομή της πρότασης**, της **περιόδου**, της **παραγράφου** και του **“Σκέφτομαι και γράφω”-Έκθεσης**. Επίσης, επισημαίνονται συνηθισμένα λάθη που πρέπει να αποφεύγει ο μαθητής.
- **Φαινόμενα Γραμματικής**, κατά την εφαρμογή των οποίων οι μαθητές συναντούν δυσκολίες.

◆ Το **δεύτερο μέρος** αποτελείται από **δύο ενότητες**:

- Στην πρώτη ενότητα αναπτύσσονται **όλα τα “Σκέφτομαι και γράφω”** του σχολικού βιβλίου της Γλώσσας **με πλαγιότιτλους**. Κάθε “Σκέφτομαι και γράφω” ακολουθείται από επεξήγηση **των δύσκολων λέξεων** και από **ασκήσεις συντακτικού και γραμματικής**, που θα βοηθήσουν το μαθητή να εξασκηθεί στην πράξη.
- Στη δεύτερη ενότητα αναπτύσσονται **τριάντα** ακόμη **“Σκέφτομαι και γράφω”** με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή με **πλαγιότιτλους**, επεξήγηση **των δύσκολων λέξεων** και **ασκήσεις συντακτικού και γραμματικής**.

◆ Στο **τρίτο μέρος** δίνονται οι **λύσεις όλων των ασκήσεων**.

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά το φιλόλογο και συγγραφέα κ. Δημήτρη Λούλο για τις πολύτιμες υποδείξεις και την ενθάρρυνσή του κατά το σχεδιασμό και τη συγγραφή του βιβλίου, τον εκδοτικό οίκο ΖΗΤΗ που ανέλαβε την πρωτοβουλία της έκδοσης, τον κ. Νίκο Νικολαΐδη που με ιδιαίτερη φροντίδα επιμελήθηκε την έκδοση και την εικονογράφηση και τον κ. Τάσο Παπατόλη για τη σχεδίαση του εξώφυλλου και των γραφικών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' Μέρος - Μαθαίνω τη Θεωρία

Εισαγωγικά	16
------------------	----

Παρουσίαση της δομής του γραπτού λόγου

Ενότητα Πρώτη

A. Πρόταση	17
B. Όροι της πρότασης	17
Γ. Εμπλουτίζω τις προτάσεις μου	20

Ενότητα Δεύτερη

A. Περίοδος	22
B. Λάθη που πρέπει να αποφεύγω	24

Ενότητα Τρίτη

A. Παράγραφος	25
B. Δομή της παραγράφου	25
Γ. Σύνδεση περιόδων μέσα στην παράγραφο	28
Δ. Λογική σειρά	31
Ε. Λάθη που πρέπει να αποφεύγω	34

Ενότητα Τέταρτη

A. "Σκέφτομαι και γράφω"-Έκθεση	36
B. Δομή του "Σκέφτομαι και γράφω"-Έκθεσης	36
Γ. Σύνδεση παραγράφων στο "Σκέφτομαι και γράφω"-Έκθεση	38
Δ. Λογική σειρά	39
Ε. Λάθη που πρέπει να αποφεύγω	40
Στ. Εκφραστικά μέσα	40
Ζ. Ύφος και διατύπωση	42

Φαινόμενα Γραμματικής που χρειάζονται προσοχή

Τονισμός των λέξεων	44
Σημεία στίξης	45

Το τελικό –ν	48
Παράγωγες και σύνθετες λέξεις	49
Οριστικό άρθρο	50
Ουσιαστικά	50
Επίθετα	54
Ρήματα	57
Επιρρήματα	63
Λέξεις που μπερδεύονται μεταξύ τους	63

Β' Μέρος - Εξασκούμε στην πράξη

Μερικές απλές συμβουλές	66
-------------------------------	----

Ενότητα 1η: Σχολικά “Σκέφτομαι και γράφω”

Τεύχος πρώτο

Φθινόπωρο

Τα χελιδόνια ετοιμάζονται να φύγουν	68
Συνέφιασε	69
Τα φύλλα πέφτουν	70
<i>Ασκήσεις</i>	71

Πώς έμαθα να γράφω

Πώς έμαθα να διαβάζω και να γράφω	73
Ο πρώτος μου δάσκαλος (ή) Η πρώτη μου δασκάλα	74
Το αδερφάκι μου (ή το ξαδερφάκι μου ή το γειτονάκι μου) μαθαίνει φέτος ανάγνωση και γραφή	75
<i>Ασκήσεις</i>	77

Ξανθός ιππότης

Γράφω και εγώ για τα περιεχόμενα ενός περιοδικού	78
Γράφω και εγώ για τα περιεχόμενα μιας εφημερίδας	79
Γράφω και εγώ για τα περιεχόμενα ενός βιβλίου	81
<i>Ασκήσεις</i>	82

Ο Καραγκιόζης αστροναύτης

Μια σκηνή από Καραγκιόζη (διάλογος)	84
<i>Ασκήσεις</i>	86

Γράμμα στον Τσάρλι Τσάπλιν

Ένα γράμμα στον Καραγκιόζη	87
Ένα γράμμα στο Χοντρό και το Λιγνό	88
Ένα γράμμα στον Αίσωπο	89
<i>Ασκήσεις</i>	90

Από το ημερολόγιο ενός κοριτσιού της Κατοχής

Βάζω τον εαυτό μου στη θέση του κοριτσιού της Κατοχής και προσθέτω μια δυο ακόμα μέρες στο ημερολόγιό της	92
Γράφω το ημερολόγιο του φετινού εορτασμού της 28ης Οκτωβρίου	93
<i>Ασκήσεις</i>	95

Ο μικρός στρατηγός

Πώς να βρέθηκε στην κλούβα ο μικρός στρατηγός;	96
Τι ν' απόγινε ο μικρός στρατηγός;	97
<i>Ασκήσεις</i>	98

Το γράμμα

Γράφω κι εγώ για μια ή περισσότερες επιθυμίες μου	99
<i>Ασκήσεις</i>	101

Παιδιά όλο μάτια

Τι μπορούμε να κάνουμε, για να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας	102
<i>Ασκήσεις</i>	104

Τεύχος δεύτερο

Ο πληγωμένος αϊτός

Η περιπέτεια του αϊτού: πώς να πληγώθηκε ο αϊτός; τι να απόγινε ο αϊτός;	105
Τι μου άρεσε σ' αυτό το διήγημα;	107
<i>Ασκήσεις</i>	108

Ένα ελάφι στον Παρνασσό

Μια μέρα από τη ζωή του ελαφιού στο δάσος του Παρνασσού	110
Το ελάφι διηγείται την ιστορία του	111
<i>Ασκήσεις</i>	112

Σπίτι με κήπο

Ζώα που θα 'θελα να είχα στο σπίτι μου	114
Πώς θα 'θελα να είναι το σπίτι μου	115
<i>Ασκήσεις</i>	117

Ο Αίσωπος μέσα στη λαϊκή μας παράδοση

Διαβάζω τον παρακάτω αισώπειο μύθο και γράφω μια παραλλαγή του (αλλάζοντας μερικά σημεία του, προσθέτοντας διάλογο κτλ.)	118
<i>Ασκήσεις</i>	119

Μοντέρνοι καιροί

Ένα εργοστάσιο που είδα	120
Ο Σαρλό στο εργοστάσιο (όπως είναι στην ταινία “Μοντέρνοι καιροί” ή όπως τον φαντάζομαι)	121
Ο Καραγκιόζης αρχιτεχνίτης ή εργοστασιάρχης	123
<i>Ασκήσεις</i>	124

Ο μεταξοσκώληκας

Βάζω τελείες, κεφαλαία και ξαναγράφω το κείμενο με μονοτονικό	126
<i>Ασκήσεις</i>	126

Οδός Σταδίου παραμονή Πρωτοχρονιάς

Νυχτερινός περίπατος σε κεντρική οδό πόλης ή στην πλατεία χωριού τις παραμονές των Χριστουγέννων ή της Πρωτοχρονιάς	128
Τι να γράφουν οι σημερινές εφημερίδες στους τίτλους της πρώτης και της τελευταίας σελίδας;	129
<i>Ασκήσεις</i>	131

Το τραγούδι στο νέο καράβι – Πάω με τα καράβια

Είμαι ναυτάκι μέσα στο νέο καράβι και περιγράφω το ταξίδι	132
Ξεπροβοδίζουμε ένα συγγενή μας ναυτικό	134
Ένα γράμμα στον πατέρα μου (ή άλλο συγγενή) που ταξιδεύει	135
<i>Ασκήσεις</i>	136

Μια νύχτα με τραμουντάνα

Μια θύελλα (στη στεριά ή στη θάλασσα)	138
Γράμμα από ένα ναυτικό που ταξιδεύει	139
<i>Ασκήσεις</i>	140

Τεύχος τρίτο

Ο μαθητευόμενος μάγος

Το παραμύθι για το μαθητευόμενο μάγο με δικά μου λόγια	142
<i>Ασκήσεις</i>	143

Βουβοί δρόμοι

Τι χτυπητές διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στον τόπο που νοσταλγεί η Διαλεχτή Ζευγώλη και σ’ αυτόν που περιγράφει ο Δημήτρης Ψαθάς;	145
<i>Ασκήσεις</i>	146

Ελληνικοί τόποι

Ο δικός μου τόπος	147
Συγκρίνω τον τόπο μου με έναν άλλο	149
Τι προτιμώ, βουνό, κάμφο ή θάλασσα, και γιατί;	150
<i>Ασκήσεις</i>	152

Ο Περικλής για τη δημοκρατία

Γιατί η δημοκρατία είναι καλύτερη από τα άλλα πολιτεύματα;	154
Η δημοκρατία στην τάξη μας	156
<i>Ασκήσεις</i>	157

Φως της Ολυμπίας

Περιγράψω ένα άθλημα ή παιχνίδι που μου αρέσει	159
Τι ξέρω για τους Ολυμπιακούς αγώνες	160
<i>Ασκήσεις</i>	162

Οι Ακρίτες

Περιγράψω τους Ακρίτες ή μόνο το Διγενή, χρησιμοποιώντας υπερβολές που υπάρχουν στα δύο τελευταία κείμενα ή και άλλες δικές μου	163
<i>Ασκήσεις</i>	164

Από τα απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη

Γράφω κι εγώ τα... απομνημονεύματά μου ή την... αυτοβιογραφία μου	165
Γίνομαι κι εγώ... Τερτσέτης και καταγράφω τα λόγια του παππού μου, όπως τα θυμάμαι	166
<i>Ασκήσεις</i>	168

Έλληνες

Μια παράδοση, που έχω ακούσει, για κάποιο μέρος ή για κάποιο πρόσωπο	170
Λίγα λόγια για τη μάχη της Αλαμάνας και το διάλογο ανάμεσα στον Αθανάσιο Διάκο και τον Ομέρ Βρυώνη	171
<i>Ασκήσεις</i>	172

Τεύχος τέταρτο**Στίχοι για το μικρό βοριά**

Περιγράψω σε πεζό το μικρό βοριά, όπως τον παρουσιάζει ο ποιητής: πώς ήταν, πώς τριγυρνούσε, τι έπαθε και γιατί;	174
<i>Ασκήσεις</i>	175

Κατπαδόκες και Πόντιοι

Παίρνω μια φανταστική συνέντευξη από ένα γέροντα ή μια γριούλα, πρόσφυγες του Πόντου	176
<i>Ασκήσεις</i>	178

Τι ακούς, Ουόλτ Χουίτμαν;

Τι ακούω κι εγώ ή τι βλέπω σε μια φανταστική περιοδεία μου στη γη 179

Αξιοθέατα και αξιοπερίεργα της γης 181

Ασκήσεις 183

Χτίστες

Με υπόδειγμα το ποίημα “Χτίστες” γράφω κι εγώ για άλλους επαγγελματίες.

Π.χ. Αγρότες, Ναυτικοί, Εργάτες εργοστασίου κτλ. 185

Ασκήσεις 187

Άρρωστος με πυρετό

Χωρίζουμε το κομμάτι του κειμένου (ως εκεί που λέει “...να κοιμηθούν μαζί μου”) σε περιόδους ... 189

Ασκήσεις 190

Πρώτη φορά σε μια συναυλία

Πρώτη φορά σε τσίρκο (το τσίρκο, όπως το είδα στην τηλεόραση) 191

Ασκήσεις 193

Το πρώτο Πάσχα

Γράφω μερικές προτάσεις, χρησιμοποιώντας και τις παρακάτω λέξεις:

μεζές, κεφτές, σουβλιστό αρνί, ταβέρνα, κερνώ, μπεκρής, τρικλίζω 194

Ασκήσεις 195

Χρήσιμες πληροφορίες σε εφημερίδες και περιοδικά

Σκέφτομαι και γράφω, κάνοντας υποθέσεις 196

Ασκήσεις 197

Ενότητα 2η: Περισσότερα “Σκέφτομαι και γράφω” για εξάσκηση

Επιτέλους χιόνισε 200

Ασκήσεις 201

Οι Αλκυονίδες μέρες 203

Ασκήσεις 204

Η αγαπημένη μου εποχή 206

Ασκήσεις 207

Η Άνοιξη 209

Ασκήσεις 210

Περιμένοντας τον καινούριο μου ηλεκτρονικό υπολογιστή 212

Ασκήσεις 213

Ένα πάρτι των γενεθλίων μου με καλεσμένους ήρωες των παραμυθιών 215

Ασκήσεις 216

Το μαγικό φίλτρο (Συνεχίζω την ιστορία)	218
<i>Ασκήσεις</i>	220
Τι θέλω να γίνω, όταν μεγαλώσω	221
<i>Ασκήσεις</i>	222
Η οικογένειά μου	224
<i>Ασκήσεις</i>	225
Ο καλύτερός μου φίλος	227
<i>Ασκήσεις</i>	228
Πώς περνάω τον ελεύθερό μου χρόνο	230
<i>Ασκήσεις</i>	231
Κυριακή πρωί στο ζωολογικό κήπο	233
<i>Ασκήσεις</i>	235
Ένα ταξίδι με αεροπλάνο	236
<i>Ασκήσεις</i>	237
Επίσκεψη με το σχολείο στο αρχαιολογικό μουσείο	239
<i>Ασκήσεις</i>	240
Στον κινηματογράφο	242
<i>Ασκήσεις</i>	243
Σπίτι για πέντε (Συνεχίζω την ιστορία)	245
<i>Ασκήσεις</i>	247
Πώς πέρασα τις Απόκριες	248
<i>Ασκήσεις</i>	249
Γράφω ένα γράμμα σε μια φίλη μου και της αφηγούμαι πώς πέρασα τις διακοπές του Πάσχα	251
<i>Ασκήσεις</i>	253
Γράφω στο περιοδικό του σχολείου ένα άρθρο σχετικά με τις θετικές και τις αρνητικές πλευρές της τηλεόρασης	254
<i>Ασκήσεις</i>	256
Γράφω ένα γράμμα σ' ένα φίλο μου και του αφηγούμαι πώς περνάω τις καλοκαιρινές μου διακοπές	257
<i>Ασκήσεις</i>	259
Γράφω ένα άρθρο στο περιοδικό του σχολείου με θέμα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών	260
<i>Ασκήσεις</i>	262
Γράφω μια επιστολή προς το δήμαρχο της πόλης μου και του ζητάω εκ μέρους της τάξης μου να μετατρέψει σε πεζόδρομο το δρόμο μπροστά από το σχολείο μας	263
<i>Ασκήσεις</i>	264

Γράφω ένα άρθρο στο περιοδικό του σχολείου στο οποίο: α) παρουσιάζω συνοπτικά το πρόβλημα της μόλυνσης του περιβάλλοντος και τις συνέπειές του και β) αναφέρω πώς μπορούμε εμείς τα παιδιά να συμβάλλουμε στην προστασία του περιβάλλοντος	266
<i>Ασκήσεις</i>	268
Γράφω ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου με θέμα τις εντυπώσεις μου από την επίσκεψη στη Βουλή των Ελλήνων, που πραγματοποίησε η τάξη μου	269
<i>Ασκήσεις</i>	271
Το αίνιγμα της πέτρινης γενειάδας (<i>Συνεχίζω την ιστορία</i>)	272
<i>Ασκήσεις</i>	274
Έρχονται τα Χριστούγεννα	276
<i>Ασκήσεις</i>	277
Επίσκεψη σ' ένα εργαστήριο ζωγραφικής	279
<i>Ασκήσεις</i>	280
Γράφω μια επιστολή προς το δήμαρχο της πόλης μου εκ μέρους των μαθητών της ΣΤ' τάξης και του ζητώ να διαμορφώσει στη γειτονιά μου ένα πάρκο, με γήπεδα μπάσκετ και ποδοσφαίρου	282
<i>Ασκήσεις</i>	283
Εμένα με νοιάζει (<i>Συνεχίζω την ιστορία</i>)	285
<i>Ασκήσεις</i>	287
Γράφω ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου με θέμα: "Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση"	289
<i>Ασκήσεις</i>	291

Γ' Μέρος - Απαντήσεις των ασκήσεων

Ενότητα 1η: Σχολικά "Σκέφτομαι και γράφω"	295
Τεύχος πρώτο	295
Τεύχος δεύτερο	303
Τεύχος τρίτο	312
Τεύχος τέταρτο	319
Ενότητα 2η: Περισσότερα "Σκέφτομαι και γράφω" για εξάσκηση	325
Βιβλιογραφία	349
Βιογραφικό του συγγραφέα	351